ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING O‘RNI, IMKONIYATLARI VA MUAMMOLARI.

Shahrisabz davlat pedagogika instituti pedagogika fakulteti pedagogika yo‘nalish talabasi Odilova Dilbar Ulug‘bek qizi.

Annotatsiya:

Ushbu maqolada zamonaviy ta’lim tizimida sun’iy intellekt texnologiyalarining o‘rni, rivojlanish tendensiyalari, o‘quv jarayoniga ta’siri hamda pedagogik samaradorlikka qo‘shayotgan hissasi ilmiy asosda tahlil qilinadi. Shuningdek, sun’iy intellekt asosida shaxsiylashtirilgan ta’lim modeli, adaptiv o‘qitish tizimlari va ularning afzalliklari, mavjud muammolari hamda istiqbollari yoritilgan.

Kalit so‘zlar:

Sun’iy intellekt, adaptiv ta’lim, raqamli pedagogika, ta’lim texnologiyalari, shaxsiylashtirilgan ta’lim, innovatsiya, ta’lim samaradorligi.

Kirish:

XXI asrda ta’lim tizimi jadal transformatsiya jarayonini boshdan kechirmoqda. Raqamli texnologiyalar, ayniqsa sun’iy intellekt (SI)ning rivojlanishi ta’limning mazmuni va shaklini tubdan o‘zgartirmoqdaUNESCO ma’lumotlariga ko‘ra, 2030-yilga borib dunyoda ta’lim jarayonlarining qariyb 60–70 foizi raqamli platformalar orqali amalga oshirilishi kutilmoqda. Bu esa sun’iy intellektni ta’lim tizimiga keng joriy etishni talab etadi.Shuningdek, OECD hisobotlarida

qayd etilishicha, sun’iy intellekt asosidagi o‘quv tizimlari o‘quvchilarning o‘zlashtirish darajasini 20–30% gacha oshirishi mumkin. Bu ko‘rsatkich sun’iy intellektning ta’lim samaradorligini oshirishdagi muhim omil ekanligini tasdiqlaydi.

Asosiy qism:

• Sun’iy intellekt tushunchasi va nazariy asoslari:

Sun’iy intellekt — bu mashinalarning o‘rganish, tahlil qilish, qaror qabul qilish kabi inson tafakkuriga xos funksiyalarni bajarish qobiliyatidir.Pedagogik nuqtai nazardan, sun’iy intellekt quyidagi nazariy yondashuvlarga asoslanadi:

konstruktivizm (o‘quvchi bilimni mustaqil shakllantiradi)

konektivizm (raqamli tarmoqlar orqali bilim olish)

differensial yondashuv (individual o‘quv ehtiyojlariga moslashuv)

Sun’iy intellekt aynan ushbu yondashuvlarni texnologik jihatdan qo‘llab-quvvatlaydi.

•Sun’iy intellektning ta’lim tizimidagi asosiy yo‘nalishlari

•Adaptiv o‘qitish tizimlari

Adaptiv tizimlar o‘quvchining bilim darajasi, tezligi va xatolarini tahlil qilib, individual o‘quv yo‘lini shakllantiradi.Masalan, xalqaro tadqiqotlarga ko‘ra, adaptiv platformalardan foydalangan o‘quvchilar an’anaviy ta’limga nisbatan 25% tezroq o‘zlashtirishga erishgan. Intellektual tahlil va baholash

Sun’iy intellekt yordamida:

test natijalari avtomatik tekshiriladi

o‘quvchining xatolari tahlil qilinadi

individual tavsiyalar beriladi

Bu esa o‘qituvchining vaqtini tejaydi va baholashning obyektivligini oshiradi.Virtual yordamchilar va chatbotlar.AI asosidagi virtual yordamchilar (masalan, ChatGPT kabi tizimlar) o‘quvchilarga 24/7 rejimda yordam beradi.Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, bunday tizimlardan foydalangan talabalar bilimni mustahkamlash darajasi 30% ga yuqori bo‘lgan.Ma’lumotlar tahlili (Learning Analytics)

Sun’iy intellekt katta hajmdagi ma’lumotlarni tahlil qilib:

o‘quvchilar muvaffaqiyatini prognoz qiladi

muammoli o‘quvchilarni aniqlaydi

ta’lim strategiyalarini optimallashtiradi.

•Sun’iy intellektning pedagogik afzalliklari:

Har bir o‘quvchiga individual yondashuv ta’minlanadi. Bu esa bilim sifatini sezilarli oshiradi.Ta’lim sifatining oshishi.Tadqiqotlarga ko‘ra, AI qo‘llanilgan ta’lim muhitida bilimni eslab qolish darajasi 15–20% ga yuqori.Resurslardan samarali foydalanis.O‘qituvchining yuklamasi kamayadi, vaqt tejaydi.Ta’limning ommaviylashuvi:AI yordamida sifatli ta’lim keng ommaga yetib boradi.

Sun’iy intellektni joriy etishdagi muammolar:

•Texnik muammolar:

infratuzilma yetishmasligi

internet tezligi va barqarorligi

Kadrlar muammosi

Ko‘plab o‘qituvchilar raqamli texnologiyalarni yetarli darajada bilmaydi.Axloqiy muammolar

ma’lumotlar maxfiyligi

shaxsiy hayot daxlsizligi

algoritmik diskriminatsiyaIjtimoiy muammolar.Sun’iy intellektning ortiqcha qo‘llanilishi insoniy muloqotni kamaytirishi mumkin.O‘zbekiston ta’lim tizimida sun’iy intellekt

O‘zbekistonda ham raqamli ta’limni rivojlantirish bo‘yicha qator islohotlar amalga oshirilmoqda.

•“Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi

•onlayn ta’lim platformalarining rivojlanishi

•IT sohasiga e’tiborning oshishi

Bu esa sun’iy intellektni ta’lim tizimiga keng joriy etish uchun mustahkam asos yaratmoqda.Kelajak istiqbollari

Kelajakda quyidagi o‘zgarishlar kutilmoqda:

•to‘liq avtomatlashtirilgan ta’lim tizimlari

•AI asosida o‘qituvchi yordamchilari

•virtual va kengaytirilgan reallik integratsiyasi

•global ta’lim platformalari

Gartner prognozlariga ko‘ra, 2035-yilga borib ta’lim jarayonlarining katta qismi sun’iy intellekt orqali boshqariladi.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy ta’lim tizimi bugungi kunda tub burilish bosqichida turibdi va bu jarayonda sun’iy intellekt texnologiyalari hal qiluvchi omillardan biriga aylanmoqda. U nafaqat ta’lim jarayonini avtomatlashtirish yoki raqamlashtirish vositasi, balki butun pedagogik yondashuvni o‘zgartiruvchi kuch sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ayniqsa, ta’limni shaxsiylashtirish, o‘quvchilar ehtiyojiga moslashtirish va bilimni samarali o‘zlashtirish imkoniyatlarini kengaytirishda sun’iy intellektning o‘rni beqiyosdir.Shu bilan birga, olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, sun’iy intellektni ta’lim tizimiga joriy etish faqat texnologik masala emas, balki ijtimoiy, pedagogik va axloqiy jihatlarni ham o‘z ichiga oluvchi murakkab jarayondir. Ayniqsa, o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyasini oshirish, texnologiyalardan ongli va samarali foydalanish madaniyatini shakllantirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.Mening shaxsiy fikrimcha, sun’iy intellektni ta’lim jarayoniga tatbiq etishda eng muhim jihat — bu uning inson manfaatlariga xizmat qilishi va tarbiyaviy ahamiyatini yo‘qotmasligidir. Chunki ta’lim faqat bilim berish emas, balki shaxsni shakllantirish jarayonidir. Bu jarayonda esa insoniy munosabat, mehr, e’tibor va individual yondashuv asosiy o‘rin tutadi. Hech qanday texnologiya o‘qituvchining tarbiyaviy ta’sirini to‘liq almashtira olmaydi.Shuningdek, menimcha, sun’iy intellektdan foydalanishda me’yorni saqlash ham juda muhim. Agar u ortiqcha darajada qo‘llanilsa, o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, izlanish va muloqot qilish ko‘nikmalarining susayishiga olib kelishi mumkin. Shu bois, texnologiya yordamchi vosita sifatida xizmat qilishi, ammo asosiy e’tibor baribir inson omiliga qaratilishi lozim.Kelajak nuqtai

nazaridan qaraganda, sun’iy intellekt ta’lim tizimini yanada ochiq, moslashuvchan va samarali tizimga aylantirishi shubhasiz. Ammo bu jarayonda muvozanatni saqlash, ya’ni texnologiya va inson omilini uyg‘unlashtirish eng muhim vazifa bo‘lib qoladi.Demak, sun’iy intellekt — bu ta’limning kelajagi emas, balki bugungi kundagi zarur vositadir. Uni to‘g‘ri yo‘naltirish va oqilona foydalanish orqali biz nafaqat bilimli, balki mustaqil fikrlaydigan, raqobatbardosh va barkamol avlodni tarbiyalashimiz mumkin.